

НЕОБОВ'ЯЗКОВИЙ ДОПОМІЖНИЙ МАТЕРІАЛ, ПОВ'ЯЗАНИЙ З ТЕХНОЛОГІЯМИ: ЧАСТІ ЗАПИТАННЯ (FAQ)—ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА МЕТОДІВ ПІД ЧАС ІДЕНТИФІКАЦІЇ І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ СУТТЄВОГО ВИКРИВЛЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО МСА 315 (ПЕРЕГЛЯНУТОГО У 2019)

У світлі дедалі більшого використання автоматизованих інструментів і методів при виконанні аудиторських процедур переглянутий стандарт зосереджується на різних аспектах автоматизованих інструментів і методів (АТТ) під окремими заголовками з назвою 'Автоматизовані інструменти і методи.' Такі параграфи надають матеріал для застосування та додаткові пояснення того, як автоматизовані інструменти і методи можуть використовуватися при виконанні процедур відповідно до доречних вимог. Хоча ця публікація написана в контексті ідентифікації та оцінювання ризиків суттєвого викривлення відповідно до МСА 315 (переглянутого у 2019), обсяг цієї публікації FAQ також забезпечує підтримку впровадження інших стандартів, таких як МСА230¹ та МСА 500.²

Що таке АТТ ?

Аудиторські процедури можуть виконуватися за допомогою ряду інструментів або методів, ручних чи автоматизованих (і часто включають поєднання обох). Практики можуть використовувати різні терміни на практиці для опису автоматизованих інструментів або методів. Наприклад, застосування автоматизованих аналітичних процедур до даних під час виконання процедур оцінювання ризиків або подальших аудиторських процедур іноді називають аналізом даних.

Хоча термін «аналіз даних» іноді використовується для посилання на такі інструменти і методи, він не має єдиного визначення чи опису. Цей термін є надто вузьким, оскільки він не охоплює всі нові технології, які використовуються сьогодні при виконанні аудиторських процедур. Крім того, технології і пов'язані з ними аудиторські застосунки продовжуватимуть розвиватися, такі як програми штучного інтелекту (AI), роботизовані процеси автоматизації та інші. Тому РМСАНВ використовує ширший термін «автоматизовані інструменти і методи».

Застосування МСА: використання АТТ

Застосовуючи міжнародні стандарти аудиту (МСА), аудитор може розробляти та виконувати аудиторські процедури вручну або за допомогою АТТ, і будь-який метод може бути ефективним. Незалежно від застосованих інструментів і методів аудитор повинен дотримуватись МСА.

За певних обставин, під час отримання аудиторських доказів, аудитор може визначити, що використання АТТ для виконання певних аудиторських процедур може привести до отримання більш переконливих аудиторських доказів щодо твердження, що перевіряється. За інших обставин виконання аудиторських процедур може бути ефективним без використання АТТ.

Технологія постійно змінюється

З розвитком технологій і нових підходів до аудиту, доречність конкретного АТТ і його відносні переваги можуть змінюватись.

¹ МСА 230, *Аудиторська документація*

² МСА 500, *Аудиторські докази*

1. Які типи автоматизованих інструментів і методів можна використовувати в процедурах оцінки ризиків?

Автоматизовані інструменти та методи для цілей аудиту – це процеси з підтримкою ІТ, які передбачають автоматизацію методів і процедур, включаючи аналіз даних за допомогою моделювання та візуалізації, роботизовану автоматизацію процесів, штучний інтелект і машинне навчання, а також технологію дронів для спостереження або перевірки активів.³ Використання таких автоматизованих інструментів і методів може доповнювати або замінювати ручні або повторювані завдання.

Приклади автоматизованих інструментів і методів, які можна використовувати для виконання процедур оцінки ризику, включають:

- Аналіз даних⁴—використовується для оцінки цілих наборів даних шляхом виявлення та аналізу закономірностей і тенденцій, ідентифікації та дослідження незвичайних елементів, відхилень і аномалій за допомогою, наприклад, прогновної аналітики. Аудитор також може отримати іншу корисну інформацію з великих наборів даних, релевантних до ідентифікації та оцінки ризиків суттєвих викривлень, які, можливо, не були такими легко помітними чи очевидними при використанні більш традиційних інструментів або методів.
- Роботизована автоматизація процесів (RPA)— обробка структурованих даних за допомогою програмного забезпечення, яке автоматизує дії, які виконують люди, як правило, повторювані завдання, які вимагають мінімального судження. Наприклад, RPA можна використовувати для аналізу головної книги, наприклад, для виявлення незбалансованих проводок, дублів, або тих, які перевищують визначене порогове значення або мають певні характеристики.
- Методи штучного інтелекту—технологія машинного навчання, навчена розпізнавати шаблони у величезних обсягах даних, включаючи неструктуровані дані, такі як електронні листи, соціальні мережі, контракти, рахунки-фактури, зображення та аудіо файли конференц-дзвінків. Аудитори можуть використовувати штучний інтелект, збираючи інформацію з різних джерел, для допомоги у виявленні ризиків суттєвого викривлення.

2. Як можна використовувати автоматизовані інструменти та методи для виконання процедур оцінки ризиків?

Під час виконання процедур оцінки ризиків відповідно до МСА 315 (переглянутого 2019 р.) автоматизовані інструменти та методи можуть допомогти аудитору отримати розуміння діяльності та організаційної структури суб'єкта господарювання, а також у розумінні потоків операцій і обробки під час виконання аудиторських процедур для зрозуміння інформаційної системи.⁵

Наприклад, аудитор може використовувати автоматизовані інструменти або методи для отримання прямого доступу або цифрового завантаження з баз даних в інформаційній системі суб'єкта господарювання, які зберігають бухгалтерські записи операцій. Застосовуючи до цієї інформації автоматизовані інструменти або методи, аудитор може підтвердити отримане розуміння того, як транзакції проходять через інформаційну систему, шляхом відстеження журнальних записів або інших цифрових записів, пов'язаних з конкретною транзакцією, або повною сукупністю транзакцій, від

³ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф А35

⁴ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф А31

⁵ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф А57

ініціювання відображення в бухгалтерському обліку до запису в головній книзі. Аналіз повних або великих наборів транзакцій може також привести до виявлення відхилень від звичайних або очікуваних процедур обробки цих транзакцій, що може привести до ідентифікації ризиків суттєвого викривлення.⁶

При виконанні процедур оцінювання ризиків аудитор також може взяти до уваги широкий спектр інформації із внутрішніх та зовнішніх джерел. У сучасному бізнес-середовищі більше інформації доступно із зовнішніх джерел і яка характеризується наявністю в електронному або цифровому форматі. Інформаційні технології (ІТ) широко використовуються для доступу і обробки цих все більших обсягів інформації. Використовуючи автоматизовані інструменти і методи аудитор таким чином може виконувати процедури з цими великими обсягами даних (з головної книги або допоміжних книг, або інших внутрішніх чи зовнішніх даних).

Використання автоматизованих інструментів і методів для розуміння та обробки потоків операцій, як частина аудиторських процедур для розуміння інформаційної системи, може надати інформацію про організаційну структуру суб'єкта господарювання або тих, з ким він веде бізнес (наприклад, пов'язані сторони, постачальники, клієнти),⁷ і може допомогти продемонструвати, як були отримані аудиторські докази, що підтверджують основу для ідентифікації та оцінки аудитором ризиків суттєвого викривлення.

Приклади:

Процедури, що вимагаються МСА 315 (переглянутим у 2019)	Приклади
Розуміння інформаційної системи суб'єкта господарювання ⁸	<p>Застосування автоматизованих інструментів і методів для аналізу даних (наприклад, використання методів візуалізації) для розуміння того, як, коли та ким ініціюються, фіксуються та обробляються операції.</p> <p>Інтелектуальний аналіз процесів у циклі «купівля – оплата», який включає візуалізацію стандартних транзакцій у порівнянні з винятками за допомогою унікальних елементів транзакції, таких як ідентифікатор транзакції, дата/час і виконана дія.</p>
Розуміння ІТ середовища суб'єкта господарювання, в тому числі загальних заходів контролю ІТ ⁹	Використання автоматизованих інструментів і методів для аналізу параметрів авторизації, конфігурацій і налаштувань параметрів в ІТ системі.

⁶ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф А137

⁷ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф А57

⁸ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф 25 (а)

⁹ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф 25(а)(iv)

<p>Розуміння засобів контролю над записами у журналах суб'єкта господарювання¹⁰</p>	<p>Аналіз того, як записи в журналі ініціюються, записуються та обробляються в головній книзі або допоміжних книгах.</p> <p>Аналіз того, які записи створені вручну, а які генеровані системою, з метою більшого зосередження уваги на ручних/неповторюваних/нестандартних провідках, де заходи контролю можна було б легше обійти, включаючи виявлення записів у журналах з підвищеним ризиком шахрайства внаслідок обходу управлінським персоналом (наприклад, записи у журналі, зроблені членом управлінського персоналу або іншою особою ніж та, хто мала би робити такі записи).</p>
<p>Визначення значущих класів операцій, залишків на рахунках і розкриття інформації¹¹</p>	<p>Можна проаналізувати всю сукупність транзакцій для отримання розуміння їх характеру, джерела, розміру та обсягу. Застосовуючи автоматизовані методи аудитор може, наприклад, виявити, що рахунок з нульовим сальдо на кінець періоду складався з численних взаємозалікових операцій і журнальних записів, які відбувались протягом періоду, що вказує на те, що залишок на рахунку або клас операцій може бути значущим (наприклад, кліринговий рахунок із заробітної плати). Цей самий кліринговий рахунок із заробітної плати може також виявити відшкодування витрат управлінському персоналу (та іншим працівникам), що може бути суттєвим розкриттям через те, що платежі здійснюються пов'язаним сторонам.¹²</p>

3. Як можна використовувати автоматизовані інструменти та методи для підтримки застосування професійного скептицизму аудитором під час виконання процедур оцінки ризиків? Чи є якісь особливі міркування, щоб продемонструвати професійний скептицизм під час використання автоматизованих інструментів і методів?

МСА 200¹³ вимагає, щоб аудитор планував і проводив аудит з професійним скептицизмом, визнаючи, що можуть існувати обставини, які призводять до суттєвого викривлення фінансовій звітності. Професійний скептицизм – це ставлення, яке поєднує допитливість, уважність до обставин, які можуть вказувати на можливо викривлення через помилку чи шахрайство, та критичну оцінку доказів.¹⁴

З розвитком технології та інструментів, що використовуються для виконання аудиторських процедур, і доступом до більшої кількості інформації з широкого спектру даних, в тому числі з різних джерел, здатність аудитора критично оцінювати зібрані докази під час ідентифікації та оцінювання ризиків суттєвого викривлення, може покращитись.

¹⁰ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф 26(a)(ii). Також дивись приклад у МСА 315 (переглянутому 2019), параграф A161

¹¹ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф 29

¹² МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф A203

¹³ МСА 200, *Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту*, параграф 15

¹⁴ МСА 200, параграф 13(l)

Наприклад, процедури, виконані з використанням автоматизованих інструментів і методів, можуть бути використані для аналізу даних з метою ідентифікації закономірностей, кореляцій та коливань стосовно фінансової інформації, створеної суб'єктом господарювання. Під час виконання цього аналізу з використанням автоматизованих інструментів і методів з метою виявлення або оцінювання ризиків суттєвого викривлення, аудитор також може бути попереджений про аудиторські докази з аналізу, які не мають упевдженія щодо підтвердження існування ризиків, або які можуть суперечити існуванню ризиків.¹⁵

Сфери, де доступ до широкого спектру даних, в тому числі з різних джерел, можуть покращити здатність аудитора ідентифікувати та оцінити ризики суттєвого викривлення (із застосуванням відповідного професійного скептицизму), можуть включати:

- Отримання та аналіз даних, зібраних з різних джерел, під час розгляду здатності суб'єкта господарювання продовжувати безперервну діяльність, в тому числі, підтверджує чи суперечить такий аналіз оцінці управлінського персоналу.
- Використання різних джерел основних даних під час аудиту складних оцінок.
- Використання штучного інтелекту (машинного навчання) для базування результатів на основі введених даних та порівняння з результатами, створеними управлінським персоналом, що може допомогти зменшити ризик упевдженості підтвердження або прив'язки¹⁶, та допомогти з розширеною ідентифікацією ризиків суттєвого викривлення.

Проте, оскільки технології продовжують змінюватися, важливо уникати надмірної довіри до використання автоматизованих інструментів і методів, або надмірного покладання на результати таких інструментів і методів. Якими б потужними ці інструменти не були, вони не замінюють знання аудитора і професійне судження. Крім того, незважаючи на те, що аудитор може мати доступ до широкого спектру даних, в тому числі з різних джерел (тобто збільшеної кількості), застосування професійного скептицизму все одно необхідне для критичної оцінки як якості, так і надійності даних, а також результатів використання автоматизованих засобів і методів.

Наприклад, використання суджень і застосування професійного скептицизму все ще необхідно для розгляду релевантності та достовірності інформації (або результатів автоматизованого інструменту чи методу), яка використовується як аудиторський доказ (тобто, якість аудиторських доказів), а також для перевірки отриманих суперечливих аудиторських доказів.¹⁷

Демонстрація застосування професійного скептицизму під час використання автоматизованих інструментів і методів не відрізняється від демонстрації застосування професійного скептицизму під час виконання інших типів аудиторських процедур. МСА 315 (переглянутий у 2019) пояснює, що документування різних питань згідно вимог стандарту може надати докази застосування аудитором професійного скептицизму. Це включає, наприклад, документування того, як виконувалась процедура та як були оцінені аудиторські докази за результатами процедури оцінки ризику, включаючи документування будь-яких зроблених професійних суджень.¹⁸

¹⁵ МСА 315 (переглянутий у 2019), параграф А12

¹⁶ Упевдженість підтвердження – це потенційна тенденція аудитора надавати більшої переваги інформації, яка відповідає його початковим переконанням або уподобанням. Упевдженість прив'язки – це потенційна тенденція робити оцінки, починаючи з початкового числового значення, а потім недостатнє коригування від цього початкового значення при формуванні остаточного судження. Джерело: <https://www.thecaq.org/wp-content/uploads/2019/03/professional-judgment-resource.pdf>

¹⁷ МСА 500, параграф 7

¹⁸ МСА 315 (переглянутий), параграф А238

4. Як можуть допомогти автоматизовані інструменти і методи під час розгляду аудитором факторів невід’ємного ризику при ідентифікації та оцінці ризиків суттєвого викривлення?

Автоматизовані інструменти і методи можуть надати аудиторам можливість ефективніше оглядати та аналізувати великі набори даних та розглядати інформацію з різних джерел. При цьому аудитор може отримати унікальні уявлення щодо даних чи інформації, наприклад, глибше зрозуміти характеристики чи склад генеральної сукупності. Це розуміння може допомогти ідентифікувати події чи умови, які впливають на вразливість до викривлення класу операцій, залишку на рахунку або розкриття інформації, або надати більше інформації для підкріплення основи для оцінки аудитором ідентифікованих ризиків.

Наприклад, сальдо рахунку може мати багато потенційних джерел даних з різними характеристиками, а обробка цих даних може включати багато взаємопов’язаних кроків. Використання автоматизованих інструментів і методів для аналізу таких даних (наприклад, за допомогою методів візуалізації) може висвітлити певні тенденції, закономірності або навіть аномалії, які можуть бути ознакою невід’ємного ризику у різному ступені. Приклади такого аналізу або методів можуть включати:¹⁹

- Аналіз обліку зарплати, який може виявити незвичайну або неочікувану активність під час обробки даних (упередженість управлінського персоналу або шахрайство).
- Перегляд великих обсягів щоденних даних про котирування інвестиційних цінних паперів, який може виявити значну нестабільність цін, що може допомогти аудитору у визначенні того, де в спектрі невід’ємного ризику оцінюється ідентифікований ризик (з урахуванням факторів невід’ємного ризику змін та невизначеності оцінювання невід’ємного ризику).
- Вивчення даних, що використовуються в розрахунку оцінки платежу на основі акцій, може виявити різні джерела з відмінними характеристиками або застосування складних алгоритмів для розрахунку (що вказує на більшу вразливість до викривлення через складність).
- Порівняння осіб, уповноважених ініціювати або затверджувати записи в журналі, з особами, які фактично реєструють записи в журналі, може виявити вразливість до викривлення внаслідок шахрайства (упередженість управлінського персоналу або інші фактори ризику).
- Аналіз деталей операцій наприкінці періоду може ідентифікувати незвичайну діяльність, яка може виявити вразливість до викривлення внаслідок шахрайства (упередженість управлінського персоналу або інші фактори ризику).
- Складання карти процесу (мепінг процесу) класу операцій в цілому за період може надати розуміння складності обробки таких операцій (що вказує на більшу вразливість до викривлення через складність).

¹⁹ Приклади включають аналітичні процедури в контексті процедур оцінювання ризиків. МСА 520, *Аналітичні процедури*, встановлює вимоги та матеріали для застосування щодо аналітичних процедур, які аудитор виконує з будь-якою метою.

5. Які міркування аудитора щодо використання суб'єктом господарювання машинного навчання або штучного інтелекту під час виконання процедур оцінки ризиків?

Штучний інтелект (AI) і технологія машинного навчання, простими словами, це технологія, яка відтворює мислення та дії людей за допомогою алгоритмів, запрограмованих у програмному забезпеченні. Якщо суб'єкт господарювання використовує AI або машинне навчання, цілі оцінювання ризиків аудитором (у порівнянні з оцінкою ризику, коли така технологія не використовується суб'єктом господарювання) не змінюються. Наприклад, у середовищі, де немає AI, аудитор може зробити запити персоналу суб'єкта господарювання, відповідальному за прийняття рішень, пов'язаних з обробкою операцій. У цьому випадку аудитор запитує про фактори, які враховує особа, яка приймає рішення, дані, використані для формування рішення, тощо, і визначає подальші процедури оцінювання ризику на основі відповідей на ці запити.

У середовищі AI (машинного навчання), може зацікавитись отриманням тієї ж самої інформації (тобто, факторів і даних, використаних для формування заходів, вжитих за допомогою AI). Проте, аудитору може знадобитися розглянути алгоритми, вбудовані в AI і навчання за допомогою AI, як доповнення до людського мислення та процедур прийняття рішень. Таким чином, розуміння аудитором того, як контролюються та підтримуються створення і модифікація діючих алгоритмів, може бути важливим.

6. Що потрібно враховувати під час документування використання аудитором автоматизованих інструментів і методів при виконанні процедур оцінювання ризиків?

МСА 230²⁰ не робить різниці між використанням ручних або автоматизованих аудиторських процедур стосовно вимог щодо документування. Використовуючи автоматизовані інструменти і методи під час виконання процедур оцінювання ризиків, аудитор дотримується доречних вимог щодо документації, викладених у параграфах 8 та 9 МСА 230, а також вимог параграфу 38 МСА 315 (переглянутого у 2019) [Також дивись Попередження персоналу щодо аудиту, *Аудиторська документація при використанні автоматизованих інструментів і методів*, в якому викладені питання для розгляду аудитором стосовно аудиторської документації.]

Слідкуйте за нами у соціальних мережах, щоб бути в курсі змін у наших стандартах і того, як ці зміни можуть вплинути на вас

²⁰ МСА 230, *Аудиторська документація*

Про РМСАНВ

Метою РМСАНВ є служіння суспільним інтересам шляхом встановлення високоякісних стандартів аудиту, надання впевненості та інших пов'язаних стандартів і сприяння зближенню міжнародних та національних стандартів аудиту і надання впевненості, таким чином підвищуючи якість і послідовність практики у всьому світі та зміцнення суспільної довіри до глобальної професії аудитора та надання впевненості.

РМСАНВ розробляє стандарти аудиту і надання впевненості та рекомендації для використання всіма професійними бухгалтерами в рамках спільного процесу встановлення стандартів за участю Ради з нагляду за інтересами громадськості, яка здійснює нагляд над діяльністю РМСАНВ, і Консультативної дорадчої групи РМСАНВ, яка забезпечує внесок інтересів громадськості у розробку стандартів та керівництв. Структури і процеси, які підтримують діяльність РМСАНВ забезпечуються Міжнародною федерацією бухгалтерів (МФБ).

Структури і процеси, які підтримують діяльність РМСАНВ забезпечуються Міжнародною федерацією бухгалтерів® або МФБ®. РМСАНВ та МФБ не несуть відповідальності за збитки, заподіяні будь-якій особі, яка діє або утримується від дій, покладаючись на матеріал у цій публікації, незалежно від того чи спричинені такі збитки через недбалість або іншим чином.

Авторське право © МФБ Листопад 2020. Всі права застережені.

'Рада з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості', 'Міжнародні стандарти аудиту', 'Міжнародні стандарти завдань з надання впевненості', 'Міжнародні стандарти завдань з огляду', 'Міжнародні стандарти супутніх послуг', 'Міжнародні стандарти контролю якості', 'Нотатки з міжнародної практики аудиту', 'РМСАНВ', 'МСА', 'МСЗНВ', 'МСЗО', 'МССП', 'МСКЯ' 'НМПА', та логотип РМСАНВ є торговельними марками МФБ, або зареєстрованими знаками на товари і послуги МФБ у США та інших країнах.

Цей "Необов'язковий допоміжний матеріал, пов'язаний з технологіями: часті запитання (FAQ)—Використання автоматизованих інструментів та методів під час ідентифікації і оцінювання ризиків суттєвого викривлення відповідно до МСА 315 (переглянутого у 2019)" Ради з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості, опубліковано Міжнародною федерацією бухгалтерів у листопаді 2020 року англійською мовою, перекладено на українську мову Аудиторською палатою України у 2023 році та використовується з дозволу МФБ (IFAC). Затвердженням текстом усіх публікацій МФБ є текст, опублікований МФБ англійською мовою. МФБ не несе відповідальності за точність і повноту перекладу, а також за дії, які можуть виникнути в результаті такого перекладу.

Авторське право на текст англійською мовою " Необов'язковий допоміжний матеріал, пов'язаний з технологіями: часті запитання (FAQ)—Використання автоматизованих інструментів та методів під час ідентифікації і оцінювання ризиків суттєвого викривлення відповідно до МСА 315 (переглянутого у 2019)" © 2020 належить МФБ. Всі права застережені.

Авторське право на текст перекладу українською мовою " Необов'язковий допоміжний матеріал, пов'язаний з технологіями: часті запитання (FAQ)—Використання автоматизованих інструментів та методів під час ідентифікації і оцінювання ризиків суттєвого викривлення відповідно до МСА 315 (переглянутого у 2019)" © 2023 належить МФБ. Всі права застережені.

Для отримання інформації про авторське право, торговельну марку та дозволи, прохання перейти до [permissions](#) або звернутися до permissions@ifac.org.